

บทที่ 1

บทนำ

1. 1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งถิ่นฐานนับว่ามีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะการตั้งถิ่นฐานเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานยังสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มนั้นๆ โดยมนุษย์จะตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เกิดการรวมตัวกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นสังคม ในแต่ละสังคมจะประกอบไปด้วยคนหลายกลุ่มซึ่งมีความแตกต่างกันในหลายลักษณะ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ

การย้ายถิ่น ตามคำจำกัดความหมายถึง การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ของประชากรจากพื้นที่ที่เป็นอยู่ปกติ ข้ามเขตการปกครองไปยังพื้นที่อื่น ปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการย้ายถิ่นมีหลายปัจจัย เช่น สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และการปกครอง ฯลฯ ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดให้คนอพยพเข้ามา

เมื่อปี พ.ศ.2502 รัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนทำให้บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยได้เพิ่มมากขึ้นและจำนวนคนญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น สำหรับคนญี่ปุ่นในภาคเหนือตอนบนนั้น ส่วนมากเป็นแรงงาน ในช่วงแรกทำงานในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมลำพูนและต่อมา คนญี่ปุ่นในประเทศไทยก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นและกระจายไปทั่วภาคเหนือตอนบน สถานกงสุลญี่ปุ่นได้รวบรวมข้อมูลของคนญี่ปุ่นที่อยู่ในเขต 9 จังหวัดภาคเหนือ ตั้งแต่ปี 1980 ซึ่งปรากฏดังนี้ ตารางที่ 1.1 และ ตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนคนผู้ป่วนที่จดทะเบียนที่สถานกงสุลผู้ป่วนตั้งแต่ปี 1980-2000

ปี	คน	1990	220
1980	59	1991	274
1981	53	1992	336
1982	38	1993	440
1983	63	1994	517
1984	92	1995	580
1985	66	1996	647
1986	66	1997	693
1987	81	1998	754
1988	81	1999	844
1989	150	2000	1020

*9จังหวัด(เว้นจังหวัดตาก) ทุกปีรวบรวมข้อมูล วันที่ เดือน ธันวาคม

ที่มา สถานกงสุลผู้ป่วนประจำจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 1.2 แสดงที่อยู่ปัจจุบันของคนผู้ป่วนที่จดทะเบียนที่สถานกงสุลผู้ป่วน

จังหวัด	รวม	ชาย	หญิง
เชียงใหม่	806	538	268
เชียงราย	75	44	31
ลำพูน	41	31	10
ลำปาง	23	16	7
พะเยา	32	10	22
แม่ฮ่องสอน	2	0	2
แพร่	7	4	3
น่าน	1	0	1
อุตรดิตถ์	2	2	0
(ตาก)	12	8	4
	1001	655	346

สถิติเมื่อวันที่ 1 เดือน ธันวาคม ปี 2000

ที่มา สถานกงสุลผู้ป่วนประจำจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนคนญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ได้อาศัยอยู่ในหลายอำเภอ โดยจำนวนมากที่สุดอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 แสดงที่อยู่ปัจจุบันของคนญี่ปุ่นที่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
เมือง	440	230	670
ไชยปราการ	2	0	2
เชียงดาว	2	0	2
จอมทอง	0	0	0
ฝาง	4	0	4
หางดง	11	2	13
แม่ริม	8	3	11
พร้าว	5	1	6
สันกำแพง	9	0	9
สันทราย	24	19	43
สารภี	9	1	10
อื่นๆ(ไม่ระบุ)	24	12	36
รวม	538	268	806

สถิติ เมื่อวันที่ 1 เดือนธันวาคม ปี 2000

ที่มา สถานกงสุลญี่ปุ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับภูมิถิ่นเดิมของคนญี่ปุ่นที่ได้จดทะเบียนไว้กับสถานกงสุลญี่ปุ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1.4

นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็มีส่วนทำให้คนต่างชาติต้องการมาเที่ยวในประเทศไทย เช่น ในปี พ.ศ. 2541-2542 ซึ่งเป็นปีท่องเที่ยวไทย หรือ “AMAZING THAILAND YEAR” 1998-1999 มีบทบาทต่อเศรษฐกิจไทยมาก คนญี่ปุ่นที่มาเที่ยวประเทศไทยก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญในการท่องเที่ยวของภาคเหนือ ชาวต่างชาติจึงนิยมมาเที่ยวกันตลอดทั้งปี แหล่งท่องเที่ยวส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การขี่ช้าง ล่องแพ และการเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเขา เป็นต้น หลังจากมาเที่ยวเชียงใหม่แล้ว มีคนเลือกที่จะอยู่เชียงใหม่มากขึ้น เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม และโดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลต่อกันไปว่าประเทศไทยมีค่าครองชีพไม่สูงก็มีส่วนทำให้คนต่างประเทศรวมทั้งคนญี่ปุ่นต้องการจะอยู่ในประเทศไทย

ตารางที่ 1.4 แสดงภูมิลำเนาเดิมของคนญี่ปุ่น

	จังหวัด	จำนวนคน		จังหวัด	จำนวนคน
1	Hokkaido	27	25	Shiga	11
2	Aomori	16	26	Kyoto	24
3	Iwate	8	27	Osaka	55
4	Miyagi	10	28	Hyogo	46
5	Akita	6	29	Nara	18
6	Yamagata	26	30	Wakayama	11
7	Fukushima	20	31	Tottori	6
8	Ibaragi	15	32	Shimane	16
9	Tochigi	16	33	Okayama	5
10	Gunma	13	34	Hiroshima	11
11	Saitama	52	35	Yamaguchi	8
12	Chiba	69	36	Tokushima	5
13	Tokyo	150	37	Kagawa	3
14	Kanagawa	54	38	Ehime	8
15	Niigata	8	39	Kouchi	4
16	Toyama	20	40	Fukuoka	15
17	Ishikawa	24	41	Saga	12
18	Fukui	6	42	Nagasaki	7
19	Yamanashi	30	43	Kumamoto	14
20	Nagano	28	44	Ooita	8
21	Gifu	9	45	Miyazaki	2
22	Shizuoka	18	46	Kagoshima	11
23	Aichi	29	47	Okinawa	11
24	Mie	13		ไม่ระบุ	23

รวม 1001 คน

สถิติเมื่อวันที่ 1 เดือนธันวาคม ปี 2000

ที่มา สถานกงสุลญี่ปุ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่

ประเทศญี่ปุ่นนั้น พื้นที่แคบ มีพื้นที่ประมาณ 3 แสน 8 หมื่น ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 1/3 ของประเทศไทย แต่มีประชากรพักอาศัยอยู่มากประมาณ 130 ล้านคน ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อย และเกือบไม่มีทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานสำคัญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นของตนเอง ทำให้บริษัทญี่ปุ่นนั้นมองหาพื้นที่อื่นในการขยายธุรกิจ เช่น ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น และถึงแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะมีความเจริญมาก แต่ก็มีการแข่งขันมาก มีค่าครองชีพสูง จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนญี่ปุ่นบางกลุ่มเลือกที่จะย้ายออกไปอาศัยอยู่ในประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทย จึงได้แสดงรายชื่อประเทศที่คนญี่ปุ่นอยากจะอาศัยอยู่หลังเกษียณอายุแล้ว ไว้ในตารางที่ 1.5 และได้เปรียบเทียบทัศนคติของคนญี่ปุ่นที่มีต่อเมืองฮาวาย กรุงเทพฯ และป็นังไว้ ในตารางที่ 1.6

ตารางที่ 1.5 แสดงประเทศที่คนญี่ปุ่นอยากจะอยู่หลังเกษียณอายุแล้ว

อันดับที่	ประเทศ	
1	ออสเตรเลีย	วีซ่า 6 เดือน
2	ฮาวาย	วีซ่า 90 วัน
3	นิวซีแลนด์	วีซ่า 6 เดือน
4	แคนาดา	
5	สเปน	
6	อังกฤษ	คนที่อยากจะเรียนภาษาอังกฤษนิยมไป
7	สวิตเซอร์แลนด์	
8	อิตาลี	
9	อเมริกา	
10	มาเลเซีย	
****	ไมโครเนเชีย	
15	ไทย และ เยอรมัน	

***ทุกปี ฮาวายเป็นอันดับที่หนึ่งในประเทศที่อยากจะอยู่ แต่ครั้งนี้ตกลงมาเพราะฮาวายนั้นคนญี่ปุ่นขอวีซ่าได้ 90 วันเท่านั้น และค่าครองชีพสูงกว่าออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ แต่ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์นั้นขอวีซ่าได้ครั้งละ 6 เดือน

ที่มา มูลนิธิคิดบุคคล Long Stay

ตารางที่ 1.6 แสดงเปรียบเทียบทัศนคติของคนญี่ปุ่นที่มีต่อ ชาวไทย กรุงเทพฯ และปิ่น

	ดีมาก	ดี	ธรรมดา
การนำบัตรรักษาโรค	กรุงเทพฯ	ชาวไทย	ปิ่น
ความปลอดภัย	ชาวไทย	ปิ่น	กรุงเทพฯ
น้ำ	ชาวไทย	ปิ่น	กรุงเทพฯ
ค่าครองชีพ	ปิ่น	ชาวไทย	กรุงเทพฯ
อากาศ	ชาวไทย	ปิ่น	กรุงเทพฯ
อาหาร	กรุงเทพฯ	ปิ่น	ชาวไทย
ภาษา	ชาวไทย	ปิ่น	กรุงเทพฯ
การบันเทิง	กรุงเทพฯ	ชาวไทย	ปิ่น
เคสสถาน	ปิ่น	กรุงเทพฯ	ชาวไทย
บุคคล	กรุงเทพฯ	ปิ่น	ชาวไทย
ความยากง่าย	ชาวไทย	ปิ่น	กรุงเทพฯ

ค่าครองชีพต่อเดือนต่อคน

	ชาวไทย (ปี1999)	ปิ่น (ปี1999)	กรุงเทพฯ (ปี1999)
ค่าที่พัก	137,100 เยน (49,356 บาท)	99,000 เยน (35,640 บาท)	107,800 เยน (38,808 บาท)
ค่าอาหาร	82,580 เยน (29,728 บาท)	26,400 เยน (9,504 บาท)	68,800 เยน (24,768 บาท)
ค่าพาหนะ	9,390 เยน (3,380 บาท)	3,700 เยน (1,332 บาท)	14,200 เยน (5,112 บาท)
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	13,930 เยน (5,014 บาท)	8,700 เยน (3,132 บาท)	22,340 เยน (8,042 บาท)
จำนวนรวม	243,000 เยน (87,480 บาท)	137,800 เยน (49,608 บาท)	213,140 เยน (76,730 บาท)

ที่มา Kazuko TATEMACHI

(2.7 เยน= 1บาท)

จากการที่เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางภาคเหนือของประเทศ มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีคุณภาพ เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และเส้นทางคมนาคมที่ดี ตลอดจนเป็นศูนย์กลางทางการเงิน การบริหาร ก่อให้เกิดธุรกิจต่างๆ และแหล่งจ้างงานจำนวนมาก โดยมีประชากร 168,695 คน อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2543 และในจำนวนประชากรนี้ประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติ เช่น ไทย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น และ ปากีสถาน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาททางด้านสังคม เศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่อย่างมาก

ผู้ศึกษาต้องการทราบว่าทำไมคนญี่ปุ่นจึงเลือกมาอยู่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง วัตถุประสงค์ของการมาอยู่อาศัยในเชียงใหม่ ทศนคติและปัญหาของคนญี่ปุ่น รวมทั้งบทบาทของคนญี่ปุ่นที่มีต่อการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ จึงเป็นผลทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาเรื่องนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและขั้นตอนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวญี่ปุ่นอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานของชาวญี่ปุ่นอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นอยู่ในปัจจุบันของชาวญี่ปุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

1.3 สมมุติฐานในการศึกษา

1. คนญี่ปุ่นที่เลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ถูกส่งมาทำงาน
2. คนญี่ปุ่นเลือกเข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ปัจจัยทางด้านสังคม

1.4 แนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาการย้ายถิ่นฐานของชาวญี่ปุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้ใช้แนวความคิดดังนี้ (อ้างอิง นิพนธ์ เทพวัลย์ ประชากรศาสตร์ 2519 . United Nations, The Determinants)

1.4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจอาจแยกได้เป็น 5 แบบ คือ

1.4.1.1 โอกาสในเชิงเศรษฐกิจและระดับการครองชีพ

ผู้ย้ายถิ่นต้องการที่จะมีชีวิตดีกว่าเดิม ต้องการย้ายไปอยู่ ณ ที่ที่มีโอกาสในเชิงเศรษฐกิจดีกว่าเดิม มีรายได้จากการทำงานมากกว่าเดิม คนเรานั้นบางทีก็มองถึงอนาคต คือ ต้องการย้ายไปอยู่ยังที่ที่ตนจะได้ประโยชน์ในอนาคตมากกว่าเก่า โดยเปรียบเทียบกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันของตน โดยเฉพาะในด้านรายได้หรือระดับการครองชีพ

1.4.1.2 ที่ดิน

การขาดแคลนที่ดินทำกินในประเทศส่งผลให้ประชากรย้ายถิ่นฐานออก จากการที่มีที่ดินอย่างเหลือเฟือในประเทศส่งผลให้มีการย้ายถิ่นเข้า เป็นการช่วยให้คนตัดสินใจที่จะย้ายถิ่น ระบบประเพณีการแบ่งมรดกที่ดินในระหว่างทายาท ที่ทำให้นับวันการถือครองที่ดินจะน้อยลงไปทุกที ก็อาจเป็นเครื่องสนับสนุนให้คนย้ายถิ่นฐานออกได้

ในทวีปเอเชียพบว่าประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีมากขึ้นทุกทีๆ ประชากรในชนบทอยู่กันหนาแน่นมากขึ้น ๆ รวมทั้งการมีระดับการครองชีพต่ำ ทำให้จีน อินเดีย เกาหลี และญี่ปุ่น ก่อนยุคอุตสาหกรรมหาทางส่งคนย้ายถิ่นออกไปอยู่ยังประเทศอื่นในกลางศตวรรษที่ 19

1.4.1.3 การพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรม มีผลต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำนวนไม่น้อย การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศที่เคยส่งคนออก อาจมีผลต่อการย้ายถิ่น กล่าวคือ เมื่อเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ อาจทำให้มาตรฐานการครองชีพลดลง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่างๆ อาจกระตุ้นให้ประชากรย้ายถิ่นฐานออก แต่เมื่อการพัฒนาก้าวไปสู่ระดับที่สูงแล้ว ระดับการย้ายถิ่นฐานออกจะลดลง การขยายและการเจริญเติบโตของเมืองและระบบอุตสาหกรรม มีผลต่อการเพิ่มความดึงดูดใจให้มีผู้ย้ายถิ่นเข้ามาแทน

1.4.1.4 การพัฒนาระบบการขนส่งคมนาคม

ความยากลำบากของการย้ายถิ่นสมัยก่อนได้แก่ความยากลำบากในการเดินทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายสูง การปรับปรุงด้านการคมนาคมรวมทั้งระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการพัฒนาการพาณิชย์มีส่วนลดความยากลำบากในข้อนี้ลงไปได้อย่างมาก

การปรับปรุงการคมนาคม ทำให้การเดินทางข้ามประเทศสะดวกขึ้น เมื่อมีการใช้เรือกลไฟ เครื่องบิน ได้ช่วยลดเวลาและค่าโดยสารลง

1.4.1.5 บริษัทและองค์การเอกชนส่งเสริมการย้ายถิ่น

จำนวนการย้ายถิ่นนั้น อาจเพิ่มขึ้นเมื่อหน่วยงานหรือองค์การเอกชนต้องการแรงงาน เป็นต้นว่าบริษัทขนส่งหรือองค์การการกรรรมกร เป็นต้น บริษัทต่างๆหรือบรรดานายจ้างต้องการแรงงานที่มีความชำนาญด้วยค่าจ้างในราคาถูก หรือมีความต้องการแรงงานอย่างมาก ซึ่งแรงงานภายในประเทศมีไม่

พอ การย้ายถิ่นข้ามทวีปของคน จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 และตอนต้นศตวรรษ 20 ก็เป็นการย้ายถิ่นที่จัดการโดยบรรดานายจ้างทั้งหลาย

1.4.2 ปัจจัยทางประชากร

การเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ ทำให้มีผลต่อการย้ายถิ่นออกจำนวนไม่น้อย ปัจจัยทางข้อนี้มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับปัจจัยทางเศรษฐกิจด้วย การที่ที่ดินทำกินมีการขาดแคลนลง ก็เป็นเพราะการเพิ่มโดยธรรมชาติของประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างมากนั่นเอง และอาจทำให้มีการย้ายถิ่นออกได้

ปัจจัยทางประชากรอาจมีอิทธิพลต่อนโยบายการย้ายถิ่นได้ ประเทศที่ยังมีประชากรจำนวนน้อย อาจมีนโยบายรับคนย้ายถิ่นเข้าประเทศ ในขณะที่ประเทศที่มีอัตราเพิ่มโดยธรรมชาติสูง อาจจะพยายามกระตุ้นให้ประชากรของคนย้ายถิ่นออกนอกประเทศ ทั้งนี้เพราะมีปัญหาจากความกดดันทางประชากร แต่ถ้าประเทศมีอัตราเพิ่มประชากรสูงแต่ไม่เป็นไปควบคู่กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งสัดส่วนที่ดินทำกินยังมีมากและดีพอ รวมทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ก็อาจมีความพยายามกระตุ้นให้คนย้ายถิ่นเข้าได้ แต่การย้ายถิ่นเข้าอย่างเดียวนั้น อาจไม่ใช่วิธีที่จะทำให้มีการเพิ่มประชากรอย่างมาก ดังนั้น ก็อาจมีการนำมาตรการอื่นๆ มาใช้ เช่น การส่งเสริมการแต่งงาน หรือรัฐบาลช่วยเหลือในด้านค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

นโยบายการย้ายถิ่น ยังอาจเป็นไปในรูปของการคัดเลือกของผู้ย้ายถิ่นเข้า โดยคำนึงถึง อายุ เพศ เป็นต้น เพื่อที่จะปรับความสมดุลระหว่างคนหนุ่มสาวกับคนแก่ หรือผู้ที่อยู่ในแรงงานกับผู้ที่ยังพึ่งตัวเองไม่ได้ทางเศรษฐกิจ หรือระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เป็นต้น ส่วนประเทศที่มีอัตราเพิ่มโดยธรรมชาติสูง ซึ่งมีเด็กเป็นจำนวนมาก ก็อาจมีนโยบายคัดเลือกผู้ย้ายถิ่นเข้าที่อยู่ในวัยทำงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดอัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระและเป็นการเพิ่มสัดส่วนของผู้ผลิตกับผู้บริโภคขึ้น ซึ่งจะเพิ่มประโยชน์ในระยะสั้น

1.4.3 ปัจจัยทางสังคม

1.4.3.1 ความเหมือนกันและความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม

ความผูกพันทางสังคม วัฒนธรรม และภาษา มีผลต่อการย้ายถิ่นของประชากร ความผูกพันดังกล่าวมีมากในอดีต ความผูกพันทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เป็นการยากที่คนจะย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น หรือว่าถึงจะย้ายถิ่นก็มักจะย้ายไปสู่ที่ที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมคล้ายๆ กัน หรือความคล้ายคลึงกันด้านภาษาและระเบียบประเพณี

ความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมทางประชากร อาจจะมีผลทำให้ชนกลุ่มน้อยในประเทศนั้นต้องย้ายถิ่นออก

1.4.3.2 การพัฒนาการบริการทางสังคม

การเพิ่มหลักประกันทางสังคมต่างๆ หรือบริการในด้านสวัสดิการสังคมต่างๆ ในประเทศ ทำให้ความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยของประชากรดีขึ้น ทำให้ลดอัตราการย้ายถิ่นออกลงได้ การให้ความคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของประชากร อาทิเช่น หลักประกันในเรื่องค่าจ้างแรงงาน สวัสดิการต่างๆ แก่คนงานและครอบครัว ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือไม่มีงานทำ การประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน เหล่านี้ ทำให้ประชากรไม่อยากจะย้ายถิ่นออก เพราะสภาพความเป็นอยู่ของตนก็อยู่ได้แล้ว

1.4.3.3 นิัยของคนในท้องถิ่น

นิัยของคนในท้องถิ่น เช่น ความโอบอ้อมอารี ชอบช่วยเหลือคนอื่นก็มีส่วนดึงดูดให้คนเข้ามาอยู่ในพื้นที่

1.4.4 ปัจจัยทางการเมือง

1.4.4.1 นโยบายของประเทศเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเข้าและออกจากประเทศ

นโยบายของรัฐบาลแต่ละประเทศที่ส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมการย้ายถิ่นเข้าหรือการย้ายถิ่นออกในหลายกรณี มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเสริมการย้ายถิ่นออก ซึ่งเป็นการลดจำนวนประชากรที่มีมากเกินไปในประเทศ กับเป็นการช่วยเหลือต่อการขยายตัวทางการทหารและเศรษฐกิจในตะวันออกไกล

บางประเทศมีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ห้ามการย้ายถิ่นออก ในประเทศญี่ปุ่นการย้ายถิ่นออกเพิ่งจะถือว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมายเมื่อปี 1865 ในปี 1907 ญี่ปุ่นได้มีข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐบาลทั้งสองประเทศจะร่วมมือกันในการควบคุมการย้ายถิ่นของชาวญี่ปุ่น ไปยังสหรัฐอเมริกาและอาณานิคมใกล้เคียง

1.4.4.2 ปัญหาทางการเมือง

ปรากฏทุกสมัยที่ความปรารถนาจะหลีกเลี่ยงจากความกดดันทางการเมืองเป็นเหตุให้คนย้ายถิ่นออก เนื่องจากกลัวต่อการถูกบังคับให้เป็นทหารเป็นเวลานาน รวมทั้งข้อจำกัดในเชิงบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง และการขาดเสรีภาพในการนับถือศาสนา

1.4.5 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งบริการอำนวยความสะดวก

1.4.5.1 ปัจจัยสภาพแวดล้อม

พื้นที่ที่มีสภาพอากาศดี มีภูมิประเทศสวยงาม ก็มีดึงดูดให้คนย้ายเข้าไปอยู่ เช่น คนญี่ปุ่นที่เกษียณอายุแล้ว นิยมย้ายไปอยู่ประเทศที่อากาศอบอุ่นกว่าประเทศตนเอง ประเทศที่นิยมไปคือ ฮาวาย ออสเตรเลีย และ มาเลเซีย เป็นต้น

1.4.5.2 สิ่งบริการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย

พื้นที่ที่มีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกดี มีความปลอดภัยสูง ก็มีแนวโน้มดึงดูดให้คนย้ายเข้าไปอยู่ เช่น ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยสูง เมื่อคนญี่ปุ่นย้ายเข้าไปอยู่ประเทศอื่น คนญี่ปุ่นจึงเลือกประเทศที่มีปัจจัยเหล่านี้

1.5 ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาการย้ายถิ่นฐานของชาวญี่ปุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.5.1 การย้ายถิ่นของทวีปเอเชีย

นิพนธ์ เทพวัลย์ (2519) กล่าวถึงการย้ายถิ่นของทวีปเอเชีย ทวีปเอเชียถึงแม้จะมีจำนวนประชากรมาก แต่มีผู้ย้ายถิ่นข้ามทวีปจำนวนไม่มาก ในสมัยก่อนการย้ายถิ่นข้ามทวีปของชาวเอเชียแทบจะไม่มีเลย เป็นเวลานานจนถึงกลางศตวรรษที่ 19 เมื่อมีการเลิกทาส ทำให้มีการขาดแคลนแรงงานราคาถูกต่อการทำไร่ ทำสวน และวิสาหกิจต่างๆ โดยเฉพาะในประเทศอาณานิคม จึงทำให้มีการส่งคนงานที่มีสัญญาผูกมัดจากอินเดีย จีน ญี่ปุ่น เข้าไปยังทวีปอื่นๆ โดยที่ประเทศในเอเชียขณะนั้นเป็นประเทศที่ยากจน ย่อมไม่เป็นการยากที่จะหาคนงานที่ต้องการทำงานหนักในที่ห่างไกลและด้วยค่าจ้างแรงงานต่ำ ต่อมาเมื่อระบบนี้กลายเป็นระบบทาสกรรมต่อคนงาน ประกอบกับการที่คนงานเข้ากันไม่ได้กับคนท้องถิ่น รวมทั้งปฏิกิริยาทางการเมืองของประเทศทางเอเชียต่อปัญหาเหล่านี้ ระบบนี้จึงสิ้นสุดลง การย้ายถิ่นของแรงงานที่มีสัญญาผูกมัดมีกฎเกณฑ์เข้มงวดขึ้น จนในที่สุดก็มีการห้ามและต่อมาประเทศต่างๆ มีนโยบายกีดกันการเข้าประเทศของชาวเอเชียด้วย

ในเวลาต่อมา การย้ายถิ่นของชาวเอเชียจึงจำกัดอยู่ภายในทวีปเอเชียด้วยกัน ถึงแม้ภายในทวีปเอเชียเอง จำนวนการย้ายถิ่นระหว่างประเทศโดยทั่วไปแล้ว ก็มีสัดส่วนต่ำเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด จำนวนรวมของชาวเอเชียที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่นๆ ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมีประมาณ 10-20 ล้านคน เทียบกับจำนวนประชากรของเอเชียทั้งหมดในขณะนั้นประมาณ 1000 ล้านคน จีน อินเดีย ปากีสถาน ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นประเทศที่ส่งประชากรออกอย่างสำคัญ ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ประเทศที่รับคนเหล่านี้เข้าไปอยู่ที่สำคัญ ได้แก่ มาเลเซีย พม่า ลังกา เวียดนาม ลาว เขมร ไทย อินโดนีเซีย และแมนจูเรีย ซึ่งผู้ย้ายถิ่นเข้าไปส่วนใหญ่เป็นกรรมกร และเข้าไปทำเหมืองแร่ ทำสวน ทำไร่ เช่น สวนยาง ไร่ยาสูบ หรือวิสาหกิจอื่นๆ

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง หลายประเทศในเอเชียได้มีกฎหมายจำกัดคนเข้าประเทศ โดยมีระบบโควตา (เริ่มมาตั้งแต่ตอนเศรษฐกิจตกต่ำ และเข้มงวดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง) ผลจากการนี้ ทำให้การย้ายถิ่นระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองลดจำนวนลงอย่างมาก ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความเป็นอิสระทางการเมือง และการปฏิรูปทางสังคมของบรรดาประเทศที่เคยรับการย้าย

ถิ่นเข้า ทำให้ประชากรของประเทศนั้นๆสามารถทำงานซึ่งในอดีตเคยต้องใช้แรงงานจากต่างประเทศ และจากการจัดการของชาวยุโรปได้

1.5.2 ประเทศญี่ปุ่น

นิพนธ์ เทพวัลย์ (2519) กล่าวถึงการย้ายถิ่นของญี่ปุ่น การย้ายถิ่นของคนงานที่มีสัญญาผูกมัด ชาวญี่ปุ่นข้ามทวีปเริ่มหลังปี1885 เมื่อประเทศญี่ปุ่นยินยอมให้ประชากรของตนย้ายถิ่นออกนอกประเทศได้ การย้ายถิ่นข้ามทวีปของคนญี่ปุ่นสำคัญ มี2ทางด้วยกัน คือ ผู้สาวขาย สหรัฐอเมริกา แคนาดา และอีกทางหนึ่งสู่เปรู และบราซิล

ชาวญี่ปุ่นย้ายถิ่นไปอยู่ยังสาวขาย เข้าไปทำงาน ในไร่ฮ้อยเป็นส่วนใหญ่ ในระหว่างปี1885-1894 มีชาวญี่ปุ่นประมาณ 30,000 คนในสาวขาย จำนวนคนญี่ปุ่นในสาวขายลดลงในปี1900 อันเป็นผลจากการออกกฎหมายของสหรัฐฯ ห้ามการย้ายถิ่นเข้าของบรรดาคนงานที่มีสัญญาผูกมัดเข้าสาวขาย (ซึ่งรวมกับสหรัฐฯในปี1897) แต่ระยะ 1901-1907 คนงานญี่ปุ่นแบบที่ไม่ได้มีสัญญาผูกมัดย้ายถิ่นเข้าสาวขายมาก ถึงปีละ 10,000-20,000 คน ในปี1907 มีการจำกัดจำนวนคนงานญี่ปุ่นที่ย้ายถิ่นสู่สหรัฐอเมริกาตามข้อตกลง Gentlemen's Agreement

ส่วนการย้ายถิ่นเข้าสหรัฐอเมริกา เริ่มหลังปี1885 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานทั่วไป ทำงาน เกษตรกรรมทางแคลิฟอร์เนียตอนใต้และดินแดนอื่นๆ ปี1886-1924 มีชาวญี่ปุ่นย้ายเข้าสหรัฐอเมริกา ถึง 271,000 คน การออกกฎหมายคนเข้าเมืองปี1924 เป็นการสิ้นสุดการเข้าย้ายถิ่นเข้าสู่สหรัฐฯ ของคนงานชาวญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นในสาวขายและสหรัฐอเมริกา ตามสำมะโนประชากร มีดังนี้

	สาวขาย	สหรัฐอเมริกา
1910	80,000	72,000
1920	109,000	111,000
1930	140,000	139,000
1940	158,000	127,000

ชาวญี่ปุ่นย้ายถิ่นไปสู่แคนาดาน้อยกว่าสหรัฐอเมริกาและสาวขายและส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นชั่วคราว ส่วนการย้ายสู่ลาตินอเมริกา ชาวญี่ปุ่นได้รับการช่วยเหลือ โดยเฉพาะในเรื่องการเงินจากรัฐบาลญี่ปุ่น โดยมุ่งเข้าสู่บราซิลและเปรู จำนวนคนญี่ปุ่นในเปรูเพิ่มถึง 17,000 คน ในปี 1930 และ 20,000 คน ในปี 1936 ในเวลาต่อมาเปรูแก้ไขกฎหมายคนเข้าเมือง จำกัดจำนวนคนญี่ปุ่นในประเทศไว้เพียง 16,000 คน ดังนั้นชาวญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศเปรูในเวลานั้นจึงมีเกินจำนวนแล้ว การย้ายถิ่นเข้าของชาวญี่ปุ่นจึงถูกห้ามไป ส่วนในบราซิล คนญี่ปุ่นมีเกือบ 151,000 คนในระหว่างปี1924-1937 และในปี 1940 เพิ่มขึ้นถึง 290,000 คน

ด้านการย้ายถิ่นภายในทวีปเอเชีย เมื่อญี่ปุ่นเริ่มมีอำนาจทางการเมืองการทหาร ญี่ปุ่นเข้ายึดเกาะไต้หวันในปี 1896 เกาหลีและการาฟูโด รวมทั้งแมนจูเรียในปี1905 ทำให้มีการย้ายถิ่นของชาวญี่ปุ่นออก

ไปอยู่บริเวณดังกล่าว ในปี 1910 ประมาณว่ามีชาวญี่ปุ่นอยู่ในเกาหลี 146,000 คน การาฟูโต 26,000 คน แมนจูเรีย 20,000 คน และได้หัวน 98,000 คน ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นส่งคนไปอยู่ยังดินแดนที่ตนยึดได้เป็นจำนวนมาก จำนวนคนญี่ปุ่นในดินแดนดังกล่าว รวมถึงประมาณ 300,000 คน ในปี 1910 เพิ่มขึ้นเป็น 849,000 คน ในปี 1920 มี 1,321,000 คน ในปี 1930 และในปี 1940 เฉพาะพลเรือนชาวญี่ปุ่นอยู่ในบริเวณเหล่านี้มีจำนวนถึง 2,799,000 คน ถ้ารวมทั้งทหารจะมีจำนวนมากกว่า 3,500,000 คน ชาวญี่ปุ่นเหล่านี้มักอยู่ในเขตเมืองและประกอบอาชีพทางการค้า อุตสาหกรรม รับราชการและงานอาชีพอื่นๆ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังย้ายถิ่นเข้าสู่ดินแดนของรัสเซีย ทางเอเชีย อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย พม่า และกลุ่มอินโดจีนด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อขยายกำลังอำนาจความเข้มแข็งของญี่ปุ่นตามพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การยึดครองของตน ทั้งยังเป็นการเพิ่มผลผลิตทางด้านอาหาร แร่ธาตุและสิ่งอื่นๆ ที่ญี่ปุ่นขาดแคลน รวมทั้งทำให้คนญี่ปุ่นมีงานทำเมื่อประชากรในวัยแรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ชาวญี่ปุ่นประมาณ 6 ล้านคนที่อยู่ยังประเทศต่างๆ ในเขตยึดครอง ต้องย้ายถิ่นกลับคืนสู่ประเทศญี่ปุ่น

1.5.3 อินเดียน้อยในประเทศไทย

มานิตย์ ณะโคต(2536) ได้ศึกษาถึงชาวอินเดียน้อยที่อยู่ในประเทศไทยและเมืองเชียงใหม่ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ชาวอินเดียน้อยพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งนี้เพราะเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับการที่คนไทยนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ไม่จำกัดสิทธิผู้อื่นที่นับถือศาสนาอื่น จึงทำให้ชาวอินเดียน้อยอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยไม่ขาดระยะ ชาวอินเดียน้อยจัดว่าเป็นชนกลุ่มที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านจำนวนประชากรและบทบาทในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยส่วนหนึ่งและเป็นชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากคนไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่อย่างชัดเจนในด้านการนับถือศาสนา โดยชนกลุ่มน้อยชาวอินเดียน้อยส่วนมากจะนับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาซิกข์ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มชนที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของตนเองอย่างไม่เปลี่ยนแปลง ลักษณะความเป็นอินเดียน้อยในสายตาคนไทยมักจะเห็นชัดเจนได้จากชาวซิกข์ ชาวมุสลิม ซึ่งมีโอกาสพบเห็นบ่อยที่สุด เนื่องจากความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ วัฒนธรรมประเพณี และการแต่งกายอันแตกต่างจากชนกลุ่มอื่นอย่างเด่นชัด

ชาวอินเดียน้อยได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่เป็นเวลานานแล้ว โดยแรกเริ่มได้มีชาวมุสลิมจากประเทศอินเดียเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2300 ที่บริเวณตำบลช้างคลานประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เพราะอยู่บนที่เนินมีน้ำบริบูรณ์ ต่อมาชาวมุสลิมอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นจึงมีการขยายการตั้งถิ่นฐานไปยังบริเวณอื่นและเริ่มหันมาประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนชาวอินเดียน้อยนับถือศาสนาซิกข์ หรือเรียกว่า ‘ชาวซิกข์’ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ เมื่อประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา

โดยพ่อค้าชาวซีกทำการค้าขายมาตามจังหวัดต่างๆ โดยใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ เดินทางค้าขาย จนกระทั่งถึงเมืองเชียงใหม่จึงได้ตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ในที่สุด

Nakavachara (1984) ได้ศึกษาการอพยพย้ายถิ่นของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาซิก หรือชาวซิกเข้ามาสู่ประเทศไทย พบว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งเดินทางมาคนเดียวในช่วงแรก โดยมีเส้นทาง การย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากตอนเหนือของประเทศอินเดีย ทั้งในรัฐปัญจาบและบางส่วนของรัฐอุตระประเทศ ผู้ย้ายถิ่นมักเป็นเกษตรกรในชนบทยากจน ซึ่งย้ายถิ่นมาจากเมืองขนาดใหญ่ เช่น เดลี บอมเบย์ และกัลกัตตา ในช่วงแรกคนการย้ายถิ่นมักเป็นการเดินทางโดยทางเรือมายังประเทศสิงคโปร์และเมืองปีนัง จากนั้นจึงมีการอพยพมายังกรุงเทพฯ โดยใช้รถยนต์ หรือรถไฟเป็นพาหนะ ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งนั้นเป็นการเดินทางผ่านมาทางประเทศพม่าเข้าสู่ชายแดนประเทศไทยทางภาคเหนือ และในภายหลัง ได้อพยพต่อมายังกรุงเทพฯ

1.5.4 ชีวิตหลังเกษียณอายุของชาวญี่ปุ่น

Kazuko TATEMICHI (2543) กล่าวถึงชีวิตชาวญี่ปุ่นหลังเกษียณอายุ สรุปว่าปัจจุบันนี้คนญี่ปุ่นนิยมมาอยู่ต่างประเทศหลังเกษียณอายุ ด้วยเหตุสำคัญคือ ไม่อยากจะเข้าบ้านพักคนชรา กระทรวงการค้าระหว่างประเทศและอุตสาหกรรม(The Ministry of International Trade and Industry) เคยเริ่มโครงการ Silver Columbia Plan ซึ่งให้คนที่เกษียณอายุแล้ว ไปอยู่ที่ Columbia แต่โครงการนี้ล้มเหลว เพราะไม่เป็นที่นิยมนักในการส่งผู้สูงอายุออกนอกประเทศ แต่ในประเทศญี่ปุ่นมีมูลนิธิชนิดพิเศษ Long Stay ซึ่งสนับสนุนให้กับคนที่อยากจะอยู่ต่างประเทศหลังเกษียณอายุด้วย

Kazuko TATEMICHI พูดถึงเงื่อนไขที่จะเลือกประเทศนั้นๆ ดังต่อไปนี้

1. ความราบรื่นดี
2. อากาศดี อบอุ่น
3. อาหารอร่อย
4. คนใจดี นิสัยดี
5. ค่าครองชีพถูก
6. ใช้ภาษาอังกฤษได้

1.5.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2533) ได้กล่าวไว้ว่า การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ได้ก็ต้องมีที่อยู่อาศัย มีการตั้งถิ่นฐานที่เหมาะสม ในการตั้งถิ่นฐานนั้นมนุษย์จะเลือกถิ่นฐาน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถจะเพาะปลูกหรือประกอบอาชีพได้ การคมนาคมที่สะดวก ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ หรือการป้องกันตัว ป้องกันประเทศ ซึ่งนับเป็นปัจจัยในการเลือกถิ่นฐานอย่างหนึ่ง

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดในการตั้งถิ่นฐาน Trewartha(1967) ปัจจัยทางด้านสภาพทางธรรมชาตินี้สามารถจำแนกออกได้อีกครั้งที่ Robinson (1972) ได้อธิบายถึงการเลือกบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของประชากรในแต่ละบริเวณ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น ความต้องการอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งรวมไปถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน ประเพณี เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เป็นต้น จากการศึกษาของ Hawlay(1950) และ Muth(1960) พบว่าสภาพเศรษฐกิจของประชากรจะเป็นตัวกำหนดการตั้งถิ่นฐานของประชากร คือ ผู้มีรายได้น้อยจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมืองหรืออยู่ใกล้แหล่งงานเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทาง ส่วนผู้มีรายได้ค่อนข้างสูงนิยมอยู่บริเวณชานเมืองที่ห่างไกลออกไป แต่ไม่ห่างจากศูนย์กลางของเมืองมากนัก พอที่จะได้รับบริการสาธารณะต่างๆ ได้อย่างเพียงพอ แม้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางและขนส่งสูงก็ตาม ซึ่งต่อมา Berry ,Simmons และ Tennant (1963) ได้ทำการศึกษการตั้งถิ่นฐานของประชากรในประเทศที่กำลังพัฒนาปรากฏว่า ได้ผลการศึกษาแตกต่างกับผลการศึกษาของHawlay และ Muth คือประชากรที่มีรายได้สูงจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมือง ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ต่ำจะอยู่ไกลออกไป เนื่องจากราคาที่ดินใกล้ใจกลางเมืองมีราคาสูงกว่าบริเวณที่ไกลออกไป ความอยู่ใกล้ใกล้ศูนย์กลางของเมืองและระบบการคมนาคมที่สะดวกสามารถเข้าถึง ได้ง่ายขึ้นได้มีความสำคัญอีกประการหนึ่งในการตั้งถิ่นฐาน

ปัจจัยเกี่ยวกับประชากร ได้แก่ ความแตกต่างของจำนวนประชากร การอพยพย้ายถิ่น เป็นต้น Trewartha (1967) ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่นับว่ามีส่วนในการเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วย เช่น การตั้งถิ่นฐานของชาวจีน และชาวคริสต์ในกรุงเทพฯ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว พบว่าทั้งสองกลุ่มจะเลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณที่มีคนอยู่หนาแน่นอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเป็นผู้ที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาเดียวกันกับตน

1.5.6 แนวคิดเรื่องการอพยพแรงงานระหว่างประเทศ

เสกลิน ศรีวัฒนากุลกิจ(2541) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานไทยในญี่ปุ่น:ศึกษากรณีแรงงานนอกกฎหมาย การอพยพแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Migration) เป็นเรื่องที่มีมาแต่สมัยโบราณ เนื่องจากประชาชนในประเทศหนึ่งๆจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง การอพยพแรงงานที่เกิดขึ้นมักเกิดจากสภาพความจำเป็นและการที่ต้องไปหางานทำ ณ ประเทศอื่นจึงถูกมองว่าเป็นการเสี่ยงโชค แต่ก็จำนวนไม่น้อยที่การอพยพแรงงานข้ามประเทศ เกิดจากการถูกบีบบังคับของประเทศหนึ่งกระทำต่อสังคมหรือประเทศอื่นๆ เหตุผลทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวกระตุ้นสำคัญให้เกิดจากอพยพแรงงานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่อพยพมาจากประเทศที่มีระดับการพัฒนาด้อยประเทศที่ระดับการพัฒนาสูงกว่า(United Nations , 1987 : 1-2)

ในการอธิบายการอพยพแรงงานระหว่างประเทศ มีทฤษฎีที่สำคัญหลายกลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มธรรมเนียมนิยม (Conventional Explanations of Labor Migration) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 พวกย่อย คือ พวกบทบาทหน้าที่นิยม และ พวกโครงสร้างนิยม D.S.Massey et al (1990:1993) กล่าวว่าในการตัดสินใจของแรงงานอพยพนั้น พวกบทบาทหน้าที่นิยม(Functionalist)มองว่าแรงงานแต่ละคนจะตัดสินใจโดยใช้เหตุผลที่ว่าทำอย่างไรตนจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากความรู้ ข้อมูล และสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในเมื่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ขณะนั้น ไม่สามารถจ่ายค่าแรงที่สูงให้แก่ตนได้ ขณะเดียวกันก็ยังมีอีกสังคมหนึ่งที่พร้อมที่จะรับแรงงานนั้นไปอยู่ด้วยและจ่ายค่าตอบแทนที่สูงกว่า ดังนั้นแรงงานอพยพจึงเป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานจากสังคมที่มีแรงงานมากแต่มีทุนน้อย ไปยังสังคมที่มีแรงงานน้อยแต่ทุนมาก หรือจากชนบทไปสู่เมือง และจากประเทศกำลังพัฒนา ไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว

ในขณะที่กลุ่มพวกบทบาทหน้าที่ (Functionalist) เป็นมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมองในเรื่องแรงงานข้ามประเทศในลักษณะเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomic Process) โดยมองการตัดสินใจของแรงงานที่มีต่อระดับค่าจ้างที่แตกต่างกันระหว่างประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง พวกโครงสร้างนิยมกลับมองเรื่องแรงงานระหว่างประเทศในลักษณะเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomic) โดยพิจารณาถึงภาพรวมว่าแรงงานข้ามประเทศนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ประเทศผู้ส่งแรงงาน (Source Country) และประเทศผู้รับแรงงาน (Receiving Country) ได้รับประโยชน์อย่างไรจากสถานการณ์ดังกล่าว แต่การมองของกลุ่มนี้ค่อนข้างแฝงไปด้วยอคติ โดยพิจารณาว่าเป็นการเอารัดเอาเปรียบจากประเทศหนึ่งที่มีเปลี่ยนรูปการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติในอดีตมาเป็นการทุจริตแรงงานในปัจจุบัน เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจการเมืองที่เอารัดเอาเปรียบ (Exploitative Political Economic Relationship) ระหว่างชนชั้น ดังนั้นจึงเป็นการมองสังคมโดยรวม มิใช่มองแรงงานในลักษณะปัจเจกชนว่าทำไมจึงอพยพไปทำงานประเทศอื่น

กลุ่มที่สองคือกลุ่มทฤษฎีผสมผสาน (Integrative Approach Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้มีความเห็นว่าทฤษฎีแบบเก่าพยายามจะอธิบายปรากฏการณ์ของการอพยพแรงงาน โดยใช้กรอบความคิดที่เป็นโคดๆมากเกินไป กล่าวคือปัจจัยของการนำมาสู่ปัญหาหนึ่งๆมีมากกว่าหนึ่งปัจจัย ดังนั้นการอธิบายสิ่งต่างๆควรพิจารณาหลายๆเรื่องที่เกิดขึ้นร่วมกัน ทฤษฎีผสมผสานจึงเกิดขึ้นจากแนวคิดดังกล่าวในกลุ่มที่เกิดขึ้นมาใหม่

ทฤษฎีผสมผสานเป็นการเชื่อมต่อระหว่างการศึกษามหภาคเข้ากับการศึกษาจุลภาค โดยพยายามอธิบายว่าบุคคลที่เป็นแรงงานมีส่วนสัมพันธ์อย่างไรกับสภาพแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่อยู่รอบตัวเขา กลุ่มผสมผสานพยายามมองว่าครัวเรือนเป็นจุดเชื่อมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพราะครัวเรือนเป็นที่มาของแรงงานที่ไปรับจ้างและเป็นที่รับประโยชน์ที่แรงงานนั้นๆหามาได้ ครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงงานมากที่สุดว่าเขาควรจะไปหรือไม่ไปรับจ้างยังต่างประเทศ ขณะเดียวกันครัวเรือนก็เป็นหน่วยที่ได้รับผลกระทบจากสังคมมากที่สุด การอพยพแรงงานจึงถูกมองว่าเป็นผลของการตัดสินใจจากหน่วยครัวเรือนที่คำนึงถึงอรรถประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งว่า

ครัวเรือนจะปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การส่งสมาชิกในครัวเรือนออกไปทำงานต่างประเทศจะช่วยเสริมฐานะของครัวเรือนในสังคมได้แค่ไหน อย่างไร M.Boyd (1989)

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการย้ายถิ่นฐานของชาวญี่ปุ่นมาอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาชาวญี่ปุ่นที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีชาวญี่ปุ่นที่ลงทะเบียนที่กงสุลญี่ปุ่นจำนวน 806 คน(1 ธันวาคม 2000) และชาวญี่ปุ่นที่ไม่ได้ลงทะเบียนที่กงสุลญี่ปุ่นประมาณ 300 คน

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นที่อยู่ในเชียงใหม่ และสามารถหาแนวทางเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตของชาวญี่ปุ่นและการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ต่อไปในอนาคต